

Ця п'єса почалася вже давно,
і лиш тепер збагнув я: то вистава,
де кожен, власну сутність загубивши,
і дивиться, і грає. Не живе.
Отож мені найщасливіша роль
дісталася в цій незнайомій п'єсі,
в якій я слова жодного не вчив
(сувора таємниця). Автор теж
лишається інкогніто. Актори
чи с чи ні — не знаю.
Монолог?
Але без слів? Бо промовляють жести
непевні. Що то — сон ачи ява?
Чи химородні вигадки каббали?
Чи маячня і тільки?
Стежу оком
за тим, що наш глухонімий суфлер
показує на мигах. Не збагну я:
захочу стати — він накаже: йди,
а йти почну — примушує стояти,
у обрій декорований вдивляюсь —
велить склепити очі. Мружусь — він
у світле майбуття своє вглядайся.
Сідаю — каже: встань. Отетерілий,
вирішую: найщасливіша роль
дісталась іншому комусь. Ти граєш
неповна розуму.
Й одразу входжу в роль
загравши навпаки: мені б сміятись —
я плачу. Груді розпирає гнів
(маленьке перебільшення: сновиди
навіки врівноважені в чуттях) —
а я радію. Рушив катафалк —
а я втішаюсь. Вилізши на повіз,
шаленствую: хай славиться життя.
Захоплений суфлер не сходить з дива
і тільки підбадьорує: віват.
Поскрипують стільці в порожній залі,
єдині глядачі цієї п'єси,
і мудро так вглядаються крізь мене
у порожнечу, видну тільки їм.
Так голова болить. І так нестерпно
прожекторна освітлює п'ятьма,
неначе тьмавий зал перетворився

на сніп вогню пекельного.

Суфлер

наказує нарешті зупинитись,

і я вганяюсь з розгону в зал.

І все. Скінчилося. Вистава щезла.

Завіса впала. Я вже не актор —

глядач. А скільки покотом у залі

лежить живих мерців, старих акторів,

обпалених вогнем шалених рамп.

І всі вони до мене простягають

осклілі руки.

— О, щасливий Йорику,

твій номер тут сто тридцять п'ять. По ньому

шукай подушку, ковдру і матрац,

і можеш спочивати, скільки схочеш.

Тут час стоїть. Тут роки не минають.

Бо тут життя — з обірваним кінцем,

як у виставі. Тільки є початок.

Кінця ж нема.

— Як ця вистава зветься?

— Щасливий Йорик.

— Тобто я герой,

як кажуть, заголовний?

— Був героєм,

тепер — скінчилося.

Ми теж колись були.

— А що за п'єса?

— Варіант удатний

давно вже призабутого Шекспіра,

її створив славетний драматург.

— А як його на прізвище?

— Немає в нас прізвища.

— То як же так?

— Ім'я годиться тільки тим, котрі існують.

— А ви?

— Ми всі однаково щасливі.

— А Йорик — божевільний?

— Ні. Щасливий.

— Щасливий? Так? А я кретина грав.

— То що тебе дивує? Хай кретин,

розумний, геніальний чи щасливий

або нещасний — то пусті слова,

що правлять для розрізнення та й тільки.

А тут немає родових одмін.

Бо кожен з нас — актор або глядач.

А ці одне і теж. Бо глядачеві

так само треба грати глядача
і то захопленого. А наймення
у нас немає свого. Нині — Йорик,
а завтра вже ніхто. Чекай на роль,
якою і почнеш найменуватись,
допоки скопу. Раз єдиний — Йорик,
а все життя — ніхто. Ні тобі виду,
ні імені. А грай чуже занудне
нашіптане життя — самі повтори.
Так живучи у ролі аж до смерті,
вивчай слона забуті: боротьба,
народ, любов, несамовитість, зрада,
порядність, честь...
Так багато слів
ті предки повигадували. Боже —
життя на гріш, а так багато слів.
І всі вони — чужі та незнайомі.
Скажімо, нас назвали будівничі,
а що то — будівничі — не питай.
— Ви щось будете?
— А що то — будувати?
Так звать нас — будівничі, от і вже.
А нам до того байдуже. Хіба
тобі не все одно, що справжній Йорик
був зовсім, може і не Йорик. Навіть
напевне ні, раз так його зовуть.
Ти пам'ятаєш? Гамлетові в руки
попав лиш череп — ні очей, ні губ,
ні носа, ані вух — зотлів геть чисто,
ось так і ми. То можеш називатись
як заманеться. Тут усе одно:
герой, актор, глядач, суфлер і автор —
усі живуть одне чуже життя:
удень — вистава, все одна й та сама,
хоч завше невідома, бо ждання —
то теж актор, що грає сподівання
і вміє виінакшувати світ.
А уночі — те ж саме. Лицедій
вже звик до спокою. Допіру смеркне —
ховається під ковдру, ніби равлик
у мушлю. Той, скажімо, бубунить
собі під ніс якісь уривки ролі
(озвучує мовчання й мертвий жест),
а той зайдеться реготом — аж виляск
летить в концертну яму. Третій спить,
четвертий плаче. П'ятий — втупить очі

у стелю — і мовчить, мовчить, мовчить.
Ще був один — молився. Скільки знаю —
він був із нас найстаршим, пережив
аж трьох суфлерів (їх життя коротке),
допоки не завісився. З нудьги,
подейкували наші лицедії,
хоча розмов про те і не було.
— Чому ж? — А що балакати? Даремне
плескати язиком. Ще хто почує
і донесе суфлерові. Бо ми
радіти зобов'язані до смерті.
Це перший наш обов'язок. Колись
був завітав до нас найголовніший
суфлер. Велику раду був зібрав
і слухав кожного. А ми стояли
і хором дякували.— Та за що ж?
— Хіба я знаю? Наказали — от
і дякували.— Ну, а той? — Дивився
і розуму випитував у нас.
Хто радо радість грав — того наліво,
нерадо хто — рушай направо. Грішник,
хто журиться. А праведний — радіє.
Отож бо й є, що так. І перегодом
понурих вивезли кудись. Казали,
до школи радості. Та досі жоден з них
не повернувся звідти. Ну, бувай,
бо взавтра загадав мені суфлер
демонструвати щастя три години,
чотири — гнів, а решту дня — любов
і відданість. То треба й відпочити.

І вже залишений напризволяще,
я мізкував собі, що досить рух
єдиний одмінити — і тоді
вже не збагнеш кінця ані початку,
бо все переінакшується. Світ
тримається на випадкових рухах,
які його означають. Пітьма
навпомацки у кості грала. Глухо
постогнували сонні лицедії,
і оком Поліфема угорі
світив червоний місяць без'язикий.
Я ждав чогось до ранку. Ніч? Життя?
Чи, може, вічність проминула? Тільки

нарешті увімкнули дня рубильник
і краном баштовим підняли сонце,
а на склепінні небаявило
двох лицедіїв, що співали дружно
за жайворонів. Із лабораторій
взяло росу на пробу. І вчепило
рекламний щит: "Ставай-но до роботи,
почався день". До будки вліз суфлер,
і п'єса почалася, не скінчившись.